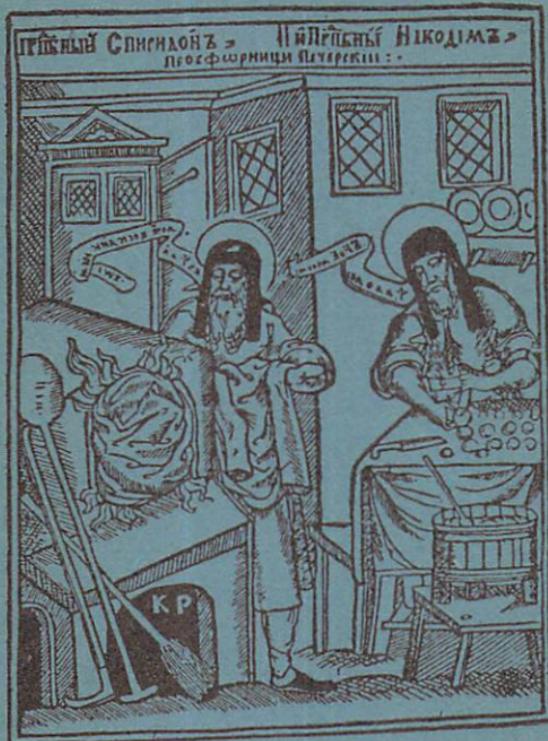
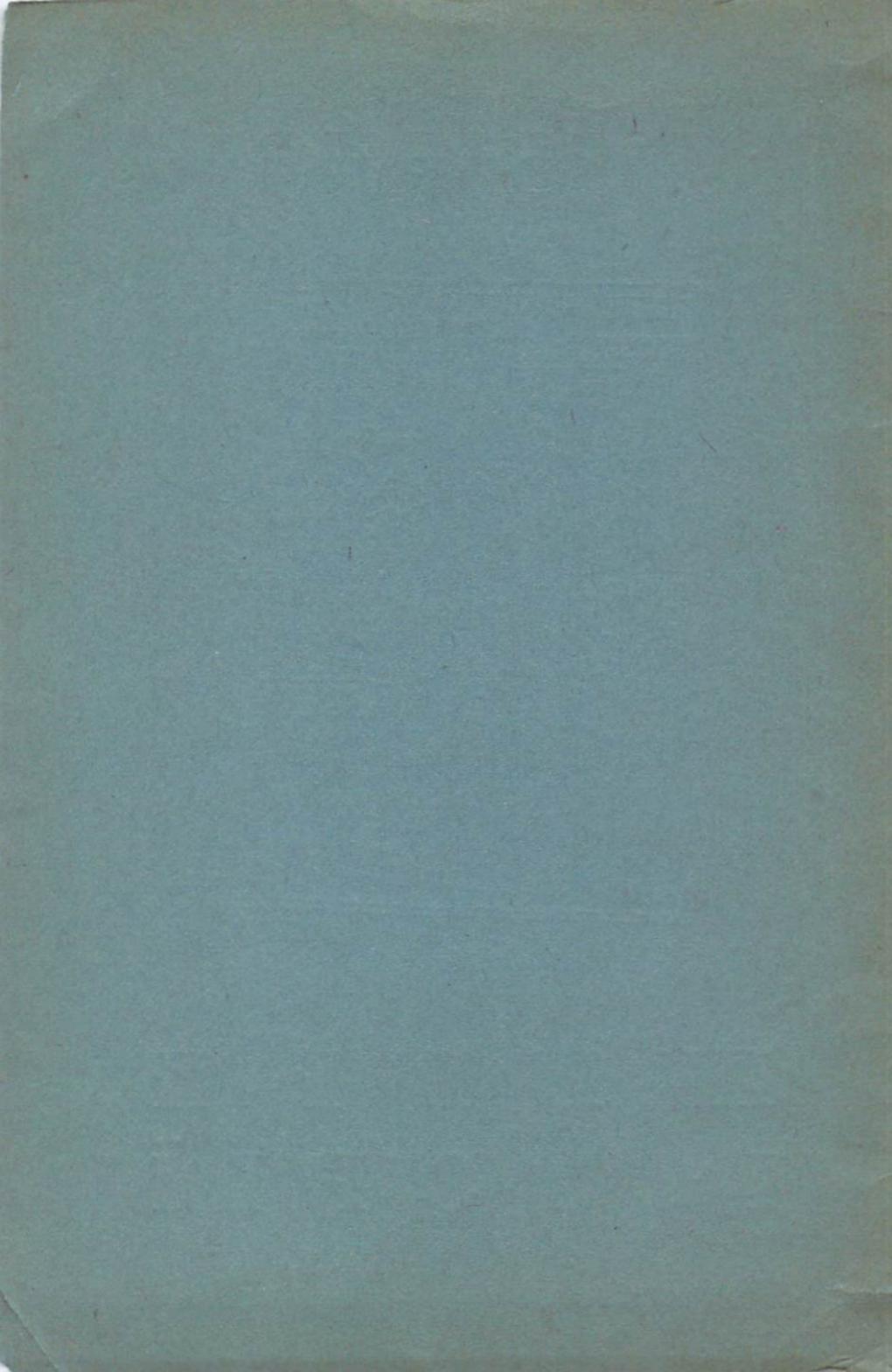

I. ДЕСНЯНСЬКИЙ

Ш Е Р Е Х І С Т О РІЇ

I. ДЕСНЯНСЬКИЙ

ШЕРЕХ ІСТОРІЇ ЛЕГЕНДИ, МІТИ ТА БАЛЯДИ

РОЗДІЛ I

ЛЕГЕНДА ПРО РОМУЛА Й РЕМА
СКИТИ
АМАЗОНКИ

РОЗДІЛ II

ЛЕГЕНДА ПРО КИЯ, ЩЕКА Й ХОРИВА
ВАРЯГИ (поема-баляди)
СВЯТОСЛАВ (поема-баляди)

РОЗДІЛ III

МАЗЕПА (поема-баляди)

НАКЛАДОМ АВТОРА

ЛОНДОН

1952

PRINTED BY M. CAPLIN
& CO. PRESS LIMITED
1-2 WEST STREET
CROYDON, SURREY
TELEPHONE: THO 2727

АВТОРСЬКЕ СЛОВО

Усі народи мають не лише сучасність, але й своє далеке минуле, свою стародавню історію. Кожен нарід духовно високо підноситься лише в своїй національній культурі і є так сильний, як міцно тримається свого рідного оточення. Грецький мітичний герой Антей був так довго сильний, непореможений, доки не відірвався від своєї Матері-Землі, яка його породила.

Поруч мітичних, фантастичних, сил нарід плекає ще історичні міти про самого себе, про свою історію, якими символізує свою націю. До історичних мітів належать казки та легенди про королевичів та королівен, царевичів та царівен, міти та легенди про князів, основоположників та визволителів держави, як це українська легенда про Кия, Щека та Хорива й сестру Либідь, що заснували столицю України — Київ. Іменами героїв цієї легенди звуться Київські гори — Хоривиці, Щековиці та (імени сестри їх) річка Либідь, а іменем старшого, чи відважнішого з них, звуться саме місто — Київ. Інші народи, як це — Римляни, мають — Легенду про Ромула й Рема, основоположників — Риму. Подібну історичну легенду мають предки, Слов'яни, — Легенду про Роса, Чеха і Леха (Ляха). Всі ці історичні цінності є підставою нашого відродження. Крім історичного епосу маємо ще інших свідків нашої історії, степові могили, культ старовини скитських і козацьких часів, де поховані рештки зброї, монети, посуд та інші предмети домашнього вжитку тих часів.

Той стародавній скитський посуд ми можемо зараз побачити в наших історичних музеях з зображенням лицарів з кіньми. Бритіш Мюзей в Лондоні зберігає рештки культу, манускрипти, книги та папіруси, монументальні статуї лицарів та фараонів, мумії та гробниці, монети й посуд та багато інших коштовних для історії річей стародавнього Сходу, Єгипту, Ірану, Асирії-Вавілонії, Індії, Хін та інших народів світу. Тисячу, навіть більше, років до Різдва Христового в наших українських Чорноморських, Приозівських та Кубанських степах аж до теренів Кавказу жили різні мандрівні народи, яких зміняли одні других. Відомості про Чорноморський Край подають нам грецькі стародавні історики — Геродот та Гіпократ, які жили за п'ятсот років перед Р.Хр. Геродот з грецькими купцями побував у терені Славути-Дніпра порогів й списав все про наш Край від тамтешніх мешканців. По цим записам українське Чорне море звалося — Понтійським морем, Озівське Меотійським. Керченська протока звалася — Боспором Кімерійським, бо тут мешкали Кімерійці, які мали своє Боспор-Кімерійське царство. Славута — Дніпро звався — Бористеном. В терені Понту було Понтійське царство, яке пізніше злилося (по завоюванні Боспору) з Боспорським царством й утворилося спільне Боспор-Понтійське царство, яке в свою чергу згодом завоювали Скити. Скитів після великих перських походів Дарія, завоювали Сармати, утворивши Скито-Сарматську державу. Назва — Скито-Сарматія — не відкидалась чужинцями, ще довго в період існування Київської Української Держави. Прикладом, Турки вживли цієї назви в титулі українського гетьмана Юрася Хмельницького, в козацькі часи. Скити посідали простори від Дону аж до Дунаю й поділялися на три підлеглих царським Скитам держави. Головними були купецькі, царські скити, що посідали терени Дону. Мандрівні скити посідали пів-

денні терени Бористену (Дніпра) до Чорномор'я. Скити-хлібороби посідали терени від Богу до Дунаю.

Іще були греко-ціарські Скити, що мешкали в Криму, переважно раби, про яких автор згадує в своєму творові, як повстанців проти рабства на чолі з Сав-маком.

Твір — „Амазонки” — автор стилізував в побуті жіночої Січі. Амазонки були так довго не переможені, доки цариця мала символічний, чародійний, пояс, який вона втратила в війні з грецьким мітичним героєм Гераклом. Амазонки в війнах перемагали навіть кентаврів і часто робили походи до Колхиди на Кавказ, куди приходили за золотим руном грецькі Аргонавти. Амазонки мали дві цариці — Гіполиту і Пентесилю. Обидві цариці були дуже войовничі і чарівні.

Іншими творами є поеми-балаїди: — „Варяги” — та — „Святослав”, — написані за літописними та історичними відомостями.

Варяги в українській дійсності стали співтворцями державності. Характерним моментом в творові — „Святослав” — є зустріч Святослава з Грецьким ціарем — Цимісхієм в поході Святослава на Дунай та смерть Святослава від Печенігів з намови Цимісхія.

Поема-балаїда — „Мазепа” — є прелюдією, прологом, до більшої поеми — „Мазепа”, — яка подасть постати Мазепи часів гетьманства. До цього невеликого твору, що характеризує Мазепу, як лицаря юнацьких часів, в час втечі Мазепи з Польщі, на Запоріжжя, автор подає короткий вступ, уривок з твору — „Мазепа” — англійського поета Байрона. Байрон надмірно романтизував кохання Мазепи й поставив це в основу твору. Однаке Байрон добре описав українське і польське оточення Мазепи й виявив не аби яке розуміння української справи в протиставленні до Москви. Справжнім мотивом втечі Мазепи з Польщі були не романтичні, а національні причини. Перебуваючи якийсь час на Запоріжжі, Мазепа шукав

ширших маштабів діяльності, звідси він переходить до Дорошенка, але фатальна зустріч з Січовим Отаманом Сірком ледве не згубила Мазепу в московському полоні, куди передав його Сірко для збереження свого престижу.

Гетьман Самойлович допоміг Мазепі в повороті його з Москви. В Самойловича Мазепа пробув до часу його обрання Гетьманом.

Байрон лицарськість Мазепи в своїй поемі подає так:

„Та хто в цей час маршів, боїв,
Балакав менше й більш зробив,
Ніж ти, Мазепо? На землі,
Від Олександрових часів
Такої пари не знайти,
Як Букефал, твій кінь, і ти...”

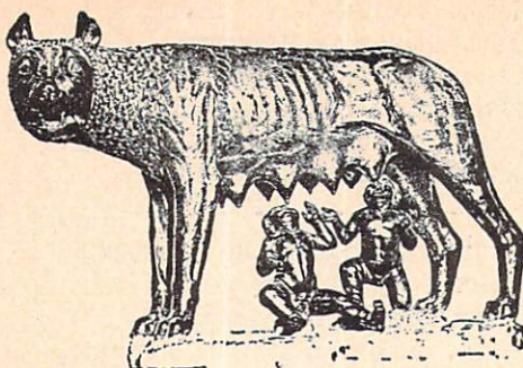
„Тон доби у віршах І. Деснянського вражас первіністю свіжого в недоторканості своїй неопалеоліту Бористенського степу. Гадаю, що вино тих віршів, як кумис ним оспіваних кобилодійців, дійде до серця кожного непересічного читача”. —

Порфирій Горотак
(Юрій Клен)

„Твори Івана Деснянського прочитав з великим інтересом. Може авторові й будуть робити критики та мовознавці різні закиди, але треба сказати, що його вірші могли б служити взірцем нашим молодим поетам, які так часто ніякої молодої свіжості не мають.

Вірші І. Деснянського відрізняє своєрідність та сміливість образів та оригінальність рим”. —

Проф. Др. Дмитро Чижевський

РОЗДІЛ І

ЛЕГЕНДА ПРО РОМУЛА Й РЕМА

1942 рік

Де давнина сліди згубила,
Бувальщина там міти звила.
Казково збудувався Рим.
Сабінянка дітей родила
Й до Тибру в очерт пустила.
Ріс в очерті Ромул й Рем.

Ріс Ромул й Рем між бур і злив.
Світ Божий день возвеселив,
Як мати цих дітей сповила.
Наперекір патрійцям злим,
То ж Ромул з Ремом не заплив,
Фортуна хоч була не мила.

Вовчиця цих дітей зловила,
По-вовчому до них завила
Й забрала до вовчат в суспіль.
Вовчачим молоком поїла
І з дітими згін ягнят поїла
Крадучи із села і з піль.

Поки ростилися близнята,
Носилися з села ягнята.
Лютивсь нарід вовчатам тим.
Звірила та росла завзята.
Ніхто не знав, що то царята,
Якими заснувався Рим.

— — — — —

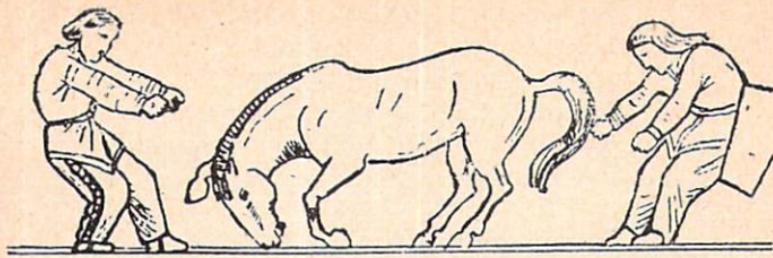
I от, той Рим коли зробили,
Рови і мури коли звили,
Царята наробили див:
Чуже щоб військо не ступило,
Не крило мурів щоби пилом,
To Ромул з Ремом зарядив:

Зробити входини родини
До мурів міста з середини.
I за наказом волосним
В землі Енея і Латина
Десяцькі й сотські з калантина
Дзвонили дзвоном голосним.

В нагоді Рем надів корону
Й плигнув на мур з царського трону.
Він при охоті був спритним
I мур переплигнув з прутону.
Хоч не було зовсім по тону,
Рем реготав ричним.

З такого прикрого докону
(Царям не писано закону)
Схопився Ромул ізза кону
Й мечем, мов звір той знавіснів,
Ударив Рема. Рим застонув,
В шалелений крик юрби потонув,
Як Рем упав в смертельнім сні.

Німеччина

Скити-кобилодійці приборкують дикого коня

С К И Т И

В С Т У П

БОСПОР КІМЕРІЙСЬКИЙ

1951 рік

Гуде Боспор, гуляє в водах.
Підноситься у небозводах
На крилах вітру буревій.
Гуде Боспор у непогодах.
Пливе до Понту у пригодах.
Гуде на хвилі вироїй.

Бурлить Боспор вгорі і сподах.
Хмарки несуться по господах
В Перуній силі громовій.
Вириують хвилі у походах.
На довгій милі йдуть по сходах
Шпилі по стелі горовій.

Гуде Боспор, аж чутно в море.
Лавиною Содом-Гомори
Ввир скачуть хвилі швидше мрій.
Клекочуть, сині, чути хори.
Пливуть, постинані, мов гори,
Не розбиваючись у стрій.

Боспор під вітрами говоре.
Гойдаючися, мов потвори,
Несуться хвилі на обрій.
Хмаринки небо тчуть суворе.
Чайки співають, ллють гумори,
Розсипавшися, як той рій.

Боспор вирує в пишних шатах.
Чайки настирливі на чатах
Скиглять в зіниці коловій.
Чайки ячать і чаенята,
Співають в жалі, мов дівчата,
На Україні степовій.

Англія

МІТ
1940 рік

I

Край моря, де сиділи таври,
Казкові крилися кентаври.
(Рід людоконів і пегас).
Від них тепер і слід погас.
Копить їх біг, мов дзвін літаври.
Всі войовничі, як ті маври,
Кентаврі ті мітичних рас.

В Країні степу і привілля,
В землі простору і дозвілля,
Серед молочних темних рік,
Що вниз спускалися до моря,
Де небо вквітчане у зорях,
Водився здавна чоловік.

В степу тоді, при кожній річці,
Серед могил, де паслись вівці,
Де сич гукав у тьмі страшній,
Жили прадавні Кімерійці,
Й швидкі якісь кобилодійці,
Що крилися в глибині степній.

В землі чудес цих Меотійській,
В степній Країні Бористенській
Велись мандрівники річні.
Спустившись в води pont-евксинські,
Відважні люди — роди скитські —
Робили напади нічні.

Мандрівники-молокоїди
Похід робили до Колхиди,
Де крилось золоте руно.
Кобилодійців знали всюди.
Бо войовництвом ції люди
Прославились уже давно.

Україна

II

Часи старі, престародавні,
В льохи й архіви здані вдавні,
Ішли й мінялися стократ.
Про Край, Історію в поданні,
Коли і хто був в посіданні,
Склав Геродот і Гіпократ.

Дав Гіпократ нам персонажі
Про скитські мандрівничі мажі
На четверо, чи шість коліс.
Вози і буди в них на мазі.
Скитки із дітьми всі чумазі
З них виглядали із завіс. —

Колись учені, Старі Греки,
Пливли з купцями в наші ріки,
Дві тищі років перед цим,
Й списали назви й переліки
(Усі міста, річки і стіки),
Які народи в назвах, скільки,
Жили у Скитськім Краї цім.

Так Геродот писав про Істер —
Дунай у п'яти гирлах тісних,
Про Бористен — наш водограй,
Про Тирас — кольористий Дністер,
Танаїс — Дін у водах прісних,
Про Скитський весь суворий Край.

По записові Геродота —
В нас вісім місяців мерзлота
І Сонце, Геліос, у тьмі.
Що сніг — то пір'я у пустотах,
А води — пливкова густота,
Що повива річки в зимі.

III

Ще Геродот писав про Скиля,
Про Скитського Царя у стилях,
Що жив подвійничим життям.
Життєва в Скиля така скаля:
Він вдома — скит, а у льокалях,
У Ольбії, він — грек — буттям.

Цікаві вісті з уст народа
Дав Геродот такого рода
Про Кімерійський Керч-Боспір:
Коли з'явилися Скити в бродах,
У Меотійських, в Кимрів в родах
Із Королями стався спір.

Люд Кімерійський без погорда
Піддався Скитам у незгодах,
У безнадії йти у бій.
А Королі (їх дуже шкода)
Загинули в степу в походах,
Тримаючи тяжкий двобій.

За Геродотом — Кімерійців,
Шо рід вели свій від Тракійців
І посідали наш Боспор,
З Ірану Скити всіх у бійці
Побили над Тирасом в гінці,
Настигши у степу наскор.

Нащадки не лишили крукам
Кісток їх по ярах і луках,
Поляглих в завзятій борні.
Шляхетним возвели в заслугах
Могилу на Дністрових кругах,
Що в наші ще стоїть там дні.

IV

Весь степ від Дону до Дунаю
В згадках про Скитів пеленаю,
За звичаєм до нас близьких.
Цей степ, мов море, в хвилях грає,
Колишеться і поринає
В високих травах і низьких.

Тьма тьмуща Скитів, родів Перських,
Прийшли до водів Бористенських,
До рік молочних, рік степних.
Прийшли від гір рудих Синайських
До берегів й долин Дунайських
З родинами в шатрах повстних.

Найстарші Скити, Скити — Царські,
По Дону сіли. Всі лицарські,
Спритні і у боях меткі.
В Криму жили Греко-Ціарські,
Невільні Скити, володарські,
В гонитві на конях приткі.

Від Чорномор'я в півдороги,
Де лле Славута крізь пороги,
Сиділи Скити — скотарі.
Воли із будами, безрогі,
Пригнали у степи розлогі
Мандрівні Скити — гуртари.

Мандрівні Скити у кибітках.
Усі на власних заробітках.
В них скот у безлічі голів
Плодивсь і множивсь й був в прибутках.
Жінки і діти пряли в будках,
Ушитих шкірами волів.

По Бугу хлібороби стари,
 Осілі орачі в отарі,
 Засіли у степах пустих.
 Худоба у степу й в кошарі.
 І безліч дичі у обшарі
 В очеретах й лозах густих.

Всі хлібороби хліб робили.
 Зимою просо й сім'я били.
 Тримаючись звичаїв й примх,
 Жили привітно, навіть мило.
 В звитяжній праці збіжжя плило
 І продавалося у Крим.

Худобу всяку із таборів,
 Пшеницю й жито із оборів
 І мід бджоляний у дуплях:
 Все, що було в склепу, в коморі,
 Експортувалося на морі,
 На чужинецьких кораблях.

Купців, що крам везли в причали,
 Над морем митники стрічали
 Й гостили при своїх властях.
 З усіх Країв були прочани,
 Де є село яке гречане,
 В глухих далеких волостях.

І скотарі тут не останні.
 Скотини нагонили в стайні
 У вільнім броду і в пристяж.
 Купці і крамарі віддалльні,
 Дуже привітні і вітальні,
 Крамниці розтяли навстяж.

Чимале місто це портове,
 Видно столичне, урядове,
 З тризубом мало синій стяг.
 У нім купецтво все родове
 Тримало військо тут вартове
 Для догляду простих нетяг.

В Криму у греко-скитських строях
 Було купецтво в всіх покроях.
 В міських крамницях поз палат
 Мізерія у всяких кроях.
 Із Греції срібляста зброя
 Й дамаський шабляний булат.

Мистці і грецькі богомази
 Оздоблювали скитські вази.
 Цей посуд не пропав в часі.
 На вазах коней для окази
 Мистці наносили в закази,
 Щоб побут не пропав в красі.

Купецтво грецьке все із грішма,
 По межі скитами скрізь мішма,
 В кав'ярнях в приморських садах.
 Голота, що водилася в кишах,
 З таранею над морем кишма,
 По усіх дахах — на судах.

В льохах й пивницях зліва й справа
 Теляча і овеча страва,
 Добре зготована усмак.
 В ринках наладнаний на лавах
 Баранячий шашлик в приправах
 Із кримських молодих восьмак.

В сто каганців — локаль звичайний
 Зайшов купець один нечайний.
 Із ним гостей ввійшло звено.
 Піднісши перстень обручальний,
 Обід замовив гість начальний
 На сто осіб з трунким вином.

Човни прийшли з людьми причальні.
 Музики гри втяли стрічальні.
 Всі гості вийшли на танок
 Й були заслухані, мовчальні,
 Коли вінки внесли вінчальні
 Русалки-німфи під танок.

В посаг зайшла у сніжній шали
 Гірська Цариця. У ошалі
 Отаман шаль з лиця звійнув.
 Всі гості крикнули ужалі.
 Цариця повіла у залі,
 Що з гір Савмак повів війну.

Русалки й мавки звели вії,
 Застили гості, мов німії.
 Спинили всі свої спірки,
 Подули вітри горовії
 І зникли німфи в буревії,
 Мов в небі у імлі зірки.

Вітри несли псаломні звіти.
 Несли в Уряд туди і звідти
 Літаврів дзвони голосні.
 Дули вітри, зривали квіти,
 Несли пісні у усі світи.
 Пісні повстанські клиросні.

Е П І Л О Г

1952 рік

Йшли кораблі в Краї Арабські,
В далекі землі, землі рабські,
Де Скит сконав вже не один.
Везли людей купці Іранські,
У чужі землі, у тиранські,
Повідривавши від родин.

На кораблях, в шляхах далеких,
На галерах важких, нелегких,
Скитів, потомлених в серцях,
Принижених, рабів безликих,
Купці везли людей великих,
Половлених на вулицях.

Купці везли людей для страти,
Везли людей, що йшли вмирати
За волю у Краї у змаг.
Що йшли в'зниці відpirати,
Ламати грati, як пірати,
В терпіннях муки і зневаг.

Лягали Скити в смеркні спати,
А ніжна хвиля, Хвиля-Мати,
Заплакала на морі їм.
Гукнула чайка: „Хвати,хвати! —
У кількох милях стала звати:
Я є, Сестриця, рідна всім”. —

Купці хотіли іще плати.
Гукала чайка їм крилата
Й заплакала, як хвиля, всіпів.
Котились зорі в небі злати.
Поклони чайка стала слати.
Заходив місяць й мовив: „Спім”. —

Англія

Кошова амазонка передає чародійний пояс Гераклові

А М А З О Н К И (Міт)

1950-52 р.

В С Т У П

Січ Амазонська у сновиді.
Жінки відважні у привиді,
В колі військових керівниць,
На скитських конях, на овиді,
Як ті сарматки миловиді,
Завжди в походах войовниць.

Край Чорномор'я на узгір'ї,
У Приозів'ї, в приозір'ї,
Жіночий на валу наміт.
Рій Амазонок на подвір'ї
По ритуалу, чи повір'ї,
Серед зірниць шукав приміт.

Від Чорномор'я до Кавказу,
По-стародавньому розказу,
Ці Лицарки звітняжних битв,
Аж до Колхиди йшли щоразу,
Не відступаючи ніразу,
Вславляючи жіночий сприт.

Шляхи в Колхиду в горах криті.
Лиш Аргонавти бойовиті,
З мандрівничим своїм звеном,
Були в Колхіді не побиті,
В шляхах тернистих, в Царськім Скиті,
В борні за золотим руном.

Туди ходили, були види,
І Амазонки ясновиді
Й з рогів пили трунке вино.
У тій Країні, в горах звитій,
Цілющі води соковиті
Жінки зливали до кринок.

СІЧ

I

У Телескирі — рій-столиці,
У Амазонки — мрій-цариці,
Що прозивалась — Гиполит,
Жили жінки всі войовниці,
Що від граници до граници
Співали гімн гінких гонитв.

Цариця Сілліту — Гиполита,
По-українському — Олита,
У зборі січових імен,
Щоб Мати-Січ не була крита,
На Змій-могилі Князя Скита
Складала міт своїх племен.

Складала міти і приміти
Для қуренів в усі повіти
Жіночим рангам і чинам.
В кадендарі у день еліти
Писались зоряні приміти
По порам року й временам.

Коли хто з них не знав сонета,
На Січі не вставлялось вета —
Ні молодицям ні старим.

Сказати — війнам є прикмета,
Коли впаде з хвостом комета,
То можна й прозою, без рим.

Звичаєве військове свято
У них парадно було втято.
(До Марса промовляв весь кіш).
Старші тримались найпростіш,
Імпровізуочи завзято,
І підносили, як прийнято,
Жіночий у цей день престиж.

ІІ

Від Перуна, в очах Цариці,
(За журавлем біля криниці)
На плацу міста, чарівниці,
В вікнах у плетивові кіс,
Притъмом пробігли до дзвіниці
І, стяг ізвівши до зірниці,
Гукнули криком всі набіс.

П'яніла і гула станиця.
Пронеслась в ґринджолях візниця
З Кошовою в упряж орлиць.
Обвіяні вітрами лиця,
Вітала радісно столиця,
Пустивши у блакить горлиць.

Над вечір запалали плошки.
Січовий прапір на дві плашки,
Жовтоблакитний, горілиць —
Яснівсь і полоскавсь врозпашки.
Жінки в киреях наопашки
Й кибалках із пернастих птиць.

Із булавою бронзолиця,
Кошова-Січова Цариця,
Стрілецький подала тринець.
Ніби на крилах чар Жар-птиця,
Цариця, мов притка жериця,
Пішла з тризубом у танець.

В сузір'ї вздріли всі комету,
Малесеньку, як ту монету,
Що, запалившись, зникла вслід.
Жериця спід чадри, з намету,
Сказала, що війну з моменту
Почати, щоб було, як слід.

III

„Усім, з науки показної,
Від Отаманки Наказної
Не відступати без причин.
Команди слухати ясної
Від Кошової приязної,
Державний щоб тримався чин.

Предобра річ, коли є влада.
Усьому є тоді заглада.
Війні, чи мирові почин.
Тож Кошова, як та балада,
Як сонячна степна Гелада,
Козачкам всім дає спочин.

Чи був би Кіш без Кошової,
Або рій бджіл без ройової,
Плід без запліднення вощин?!
Вся мре сім'я без провідної.
Сто тисяч трутнів без одної
Цариці — не складуть рошин.

Чи є громада де без паства,
Або держава де без влади,
Що притрималася би вік?!
Який нарід, коли без касти,
Ставав на ноги, щоб не впасти,
Як той тверезий чоловік?!

Дивіться, Милі, бій на стиці.
Дурні ворони, дикі птиці,
Й ті мають провідний інстинкт.
А Ми в Козацькій тут столиці,
(Дзвінкі жінки-перепелиці)
Розводимо ще небелиці,
Щоб Шпак нас всіх узяв у штик”.

IV

„На конях їздить Ми учені.
До війн від роду приручені.
Одна лиш коле очі річ,
В одній груднині Ми печені.
Навік лишившись приречені,
Всі від мужчин втікаєм пріч.

Хто з Вас родивсь в сузір'ї Лева,
Як Лимарева та Телева?
Або в сузір'ї — Стрілець? —
Жериця волить Вам пестлива —
Іти із хлопщем, річ можлива,
З сузір'я Овен на ралець.

Жінки з сузір'я — Овена,
Так, як Олена та Йовена,
Мужчин беруть з сузір'я-Лев.
Мужі дівкам спід Скорпіона,
Або спід Риби-ембріона —
Спід Рака, як для Королев.

Хто з Вас в сузір'ї — Бик — рожденя?
(Жериця з слів своїх вражена)
Або в сузір'ї — Козоріг? —
Дівкам тим буде для почина
З сузір'я — Діви — молодчина,
Такий, що кожну б з Вас беріг.

Ознаки всім є у планеті.
Жінки ще будуть на монеті.
Хто спід сузір'я — Водолій,
Або спід — Близнюків в блакиті?
Мужі тим будуть даровиті
(В житті лиш трохи норовиті),
Як кінь в Цариці — Худолій”.

Жінок, що в війську і вмирали,
 Вночі Кентаври прикро крали.
 Один Кентавр, з усіх лавret,
 Коли жінки на грищах грали,
 Розносячи якісь корали,
 Царицю вкрав в такий секрет:

Спритні, підіслані, капрали
 Над річкою човни забрали
 Й пересягли кордон-запрет.
 Цариці перли показали,
 Схопили, навіть не зв'язали,
 Й з Царицею тікать вперед.

Кошова закричала кволо.
 Почула варта крик навколо.
 Й у бій, звільнивши від робіт,
 Післала кращих із вишколу,
 Що покінчали уже школу,
 Відважних молодих кобіт.

В похід рухнули новобранки.
 Взяли з собою лиш таранки.
 Жінки нарід є вольовий.
 Взяли горілки в філіжанки
 І біля річки колежанки
 Двобій зчинили бойовий.

Скрізь розіслалися післанці.
 У кожній по десятку ланці
 Наказ читався Крайовий:
 Побить Кентаврів впень на-гонці,
 Щоб не приходили поганці
 В обоз жіночий ройовий.

Найголовніші, ніби Матки,
 З роду, по-розказу, Сарматки
 (Жінкам роєвим волосним)
 Кричали криком галасним,
 Щоби всі сумрили сурмачки.
 Почувши сальви, гайдамачки
 Неслися з співом голосним.

На конях, спритні сагайдачки,
 Роєві, не прості козачки,
 Несли всім стрільна замашні,
 Влучні й потішні для кидачки.
 Так швидко коні гналися скачки,
 Аж коси слались запашні.

Кошова поясок носила,
 Що в ньому таємнича сила.
 Простісін'кий той очкурець,
 (Коли тримав хто навзірець)
 Мав силу козака Трясила,
 Що в війнах все уряд косила,
 Мов бойовий отой стрілець.

Кошова череском махнула
 Й Кентаврів весь табун рухнула.
 Лишився лиш при ній гінець.
 Як тричі пояском війнула,
 Кентавра, що при ній, зіпхнула,
 Зробивши і війні кінець.

На ранок, коли Січ вертала,
 Цариця-Кошова, аж тала,
 Тримаючи парадну стріч.
 Жериця Кошову вітала.
 Кошова з булавою стала
 Й промовила запальну річ.

„Скажу до слова із нагоди:
 В час війн міняються погоди,
 Як пам'ятаєте торік,
 Коли робили Ми походи
 Через гірські в Колхиду ходи,
 Льодовики пливли до рік.

У час затьміння спили води.
 Між людьми повелись незгоди
 У дивній тій тоді порі.
 Як Ми здіймались в небозводи,
 Поети нам складали оди —
 На Сім Братів, — крутій горі.

Було, кажу, колись, не зле,
 Коли жила Пентесилея
 Й ходила в Мцхеті в монастир.
 По всім Кавказу в Асамблеях
 Її вітали, як Енея,
 Прийти прохали у настир.

Війна далася нам запекла.
 У ній з Кошем пропала Векла.
 По ній сконав один бурлак.
 Крівава ніч тоді поблекла.
 Проклятий Марко люто з пекла
 Кричав і вив, як вовкулак.

На десять миль тяглися бої.
 Лягли Кентаври скрізь — ковбої.
 Від вогнищ, що були вночі,
 Песиголовці вили в вої.
 Хмарки звивалися в сувої,
 Як ті ворони у дроці”.

VIII

„Нам треба вчить кентаврську мову,
Щоб підписати з ними вмову.
Візьмемо гусяче перо.
Напишем правильники знову,
Не вдаримо себе у брову.
Фонема їхня вся на — ро.

Всі конюхи Кентаврів мертві.
На кожній милі впали в жертви.
Не врятувала навіть втіч.
Лоби у лобурів подерти.
Чуби позривані, потерти.
Слід людоконів стерла ніч.

За тих, що мертві, посічені,
З медом коржі з'їмо печені.
Причіску кожна закосич.
Ридальні, Сестри, серед черні
Жериця плачі — у вечерні
Співатиме, як отой сич.

Всі плакальщиці, запрошені,
Ридатимуть, як оглашені. —
І проспівають — Возвелич
Всіх Амазонок. — В поученні —
Всі панегирики, вручені,
Прокажутися сім раз по-трич.

То ж, будьмо, сестри, усі чемні.
Кентаври згинули нікчемні,
По них зап'ємо могорич.
Відьми не будуть запрошені.
Свічки палатимуть вощені.
Нечистий не підступить хрич”.

IX

„Я, Кошова, Ваша Цариця,
Так не сиджу, як печериця.
Без мене Край би посумнів.
На старість буду я в черницях.
Хоть і ходжу по вечорницях,
Людей не ставлю у сумнів.

Усім, дає собі хто раду,
Дам, Амазонки, Вам пораду:
Нема кінця іще війні,
Хоть землю збито, ніби грядом.
Чужого війська повно рядом.
І Телескир іще в вогні.

Отож, війна не небелиця.
Залізний птах з носом, як глиция,
Вніч фантастичний вводить страх.
Летючий Змій-дракон, Жар-птиця —
І гарпіїв бронзові лица —
Над нами скрізь летять в вітрах.

Якась земля, — Царя Горея,
Везе людей сюди на реях,
У наш привабливий терен.
На парусах і на вітрилах,
Драконових огняних крилах,
По серед лун гучних сирен.

Над рівником, по паралелях,
Летять пігмеї у тарелях,
У пливниках якихсь вітрин.
Пливе земля Царя Марселя. —
Уся в садах — оранжереях,
В квіту магнолій і цитрин”.

„Одну сторінку перелесну,
 Скажу Вам річ іще про весну.
 Знайду в листові -О-зеро.
 Поїдемо усі на Десну.
 Побачимо красу чудесну —
 У лісі — Мертвє озеро.

Я в кожну хвилю перенесну
 Царицю згадую Небесну,
 Що врятувала нам село.
 Це озеро без дна, без лесу,
 Скрізь розлилося, аж до кресу,
 І все навколо ізмело.

Розповідають паломниці,
 Що їздили до Половиці,*)
 Що бачили, як хижий крук,
 Пернастий, в чорній багряниці,
 Перелітав межу граници
 І впав в мочарах серед лук.

Тож, сядем рядом в човни, в весла.
 Вода і так би нас понесла,
 Та проти хвилі, під гору,
 Не можна їхати без гресла,
 Щоб хвиля буйна з човна, з кресла,
 Не змила нас, мов дітвому.

Минем затін і по дорозі
 На Бористенському порозі
 Ізробим триумфальну гру.
 В зеленому Великім Лузі
 Зведемо прапір в виднокрузі
 І попливемо по Дніпру”.

ЕПІЛОГ

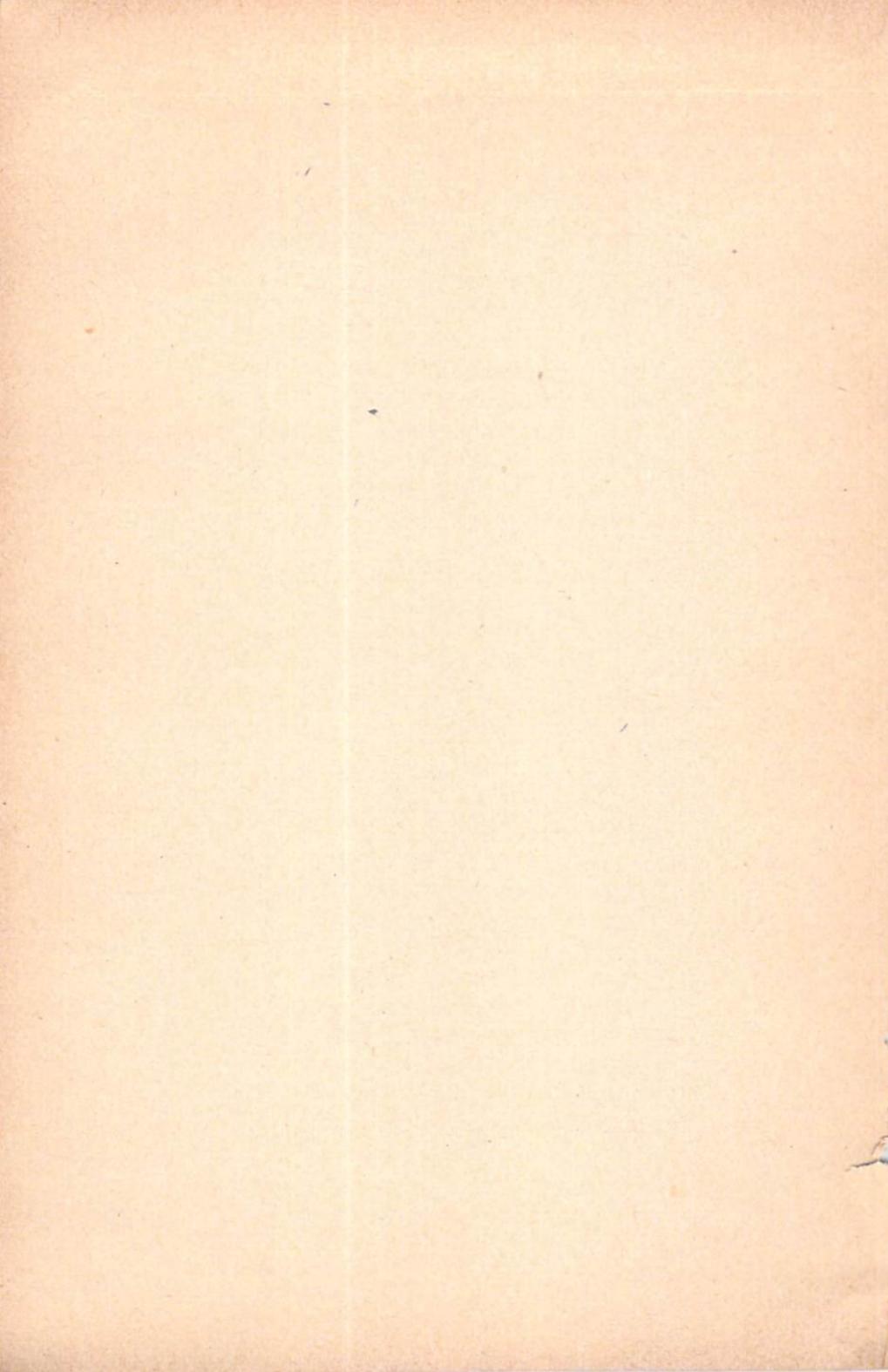
Тож, Амазонки — всі бессмертні,
Прикмети знають всі кометні.
Кошова річ сказала ввіч.
Жінки всі щирі і відверті.
В фатальних війнах дуже вперті.
Світ зна Дівочу славну Січ.

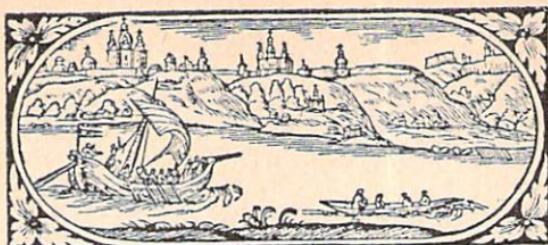
Так Амазонки, колись славні,
Жіноцькі войовниці давні,
Клялись у війнах умирати.
Степи лиш зацвітуть у травні,
На конях рядові й управні
Ставали у військову рать.

Перед вели усюди старші.
Наказ тримали Отаманії.
Коли хто з них не вступить в бій,
Не вб'є песиголівця в річці,
Довіку тій самотній дівці
Бути неодруженій, самій.

Лиш Амазонки в день Весталки,
Як просипалися Русалки,
Кумались жаби в болотах,
Вели із Скитами гулянки,
Співали з ними тут веснянки
Й вінки сплітали у житах.

Так, певно з дозволу жериці,
Перед початком косовиці,
Серед весняних теплих днів,
Згрібалось сіно у копиці
І після того молодиці
Родили Козаків-синів.

РОЗДІЛ II

ЛЕГЕНДА ПРО КИЯ, ЩЕКА Й ХОРИВА

1938-40 рік

ВСТУП

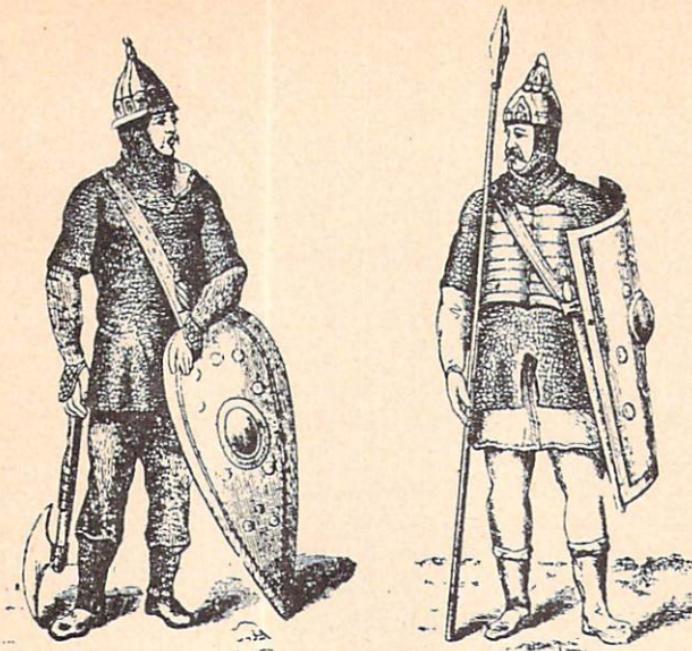
1. Бувальщина ти споконвічна,
Мов тьма віків багаторічна,
Повита в міти в давнині.
Відкрий себе, Земле мітична,
Велика, сильна, поетична,
Щоб тебе знали Наші Дні!
2. Відкрийтесь, казки і міти,
Скажіть крізь сон русалки в світи,
Що в непробуднім німім сні:
Де нащадків лишили скити?
Скажіте слово своє, міти,
Про люд, що склав гучні пісні!

М И Т

1. Бувалыцина така, Слов'яни:
Три роди з племени: Поляни,
За „Повістю временних літ”.
Прості собі такі селяни,
Три звіролови, озеряни,
Шукали звіра в пущі слід.
2. Забачивши Славуту й гори,
Дозвілля — шлях річковий в море:
Кий, Щек, Хорив й Сестра Либідь
Враз скликали родові збори
І, перебивши людські спори,
Сказали: „Місто тут робіть!”
3. І ватажки в людськім гуртові
Звели бурти й вали фронтові
Навколо міста у обтин.
На пристані Дніпра, в портові,
Зробили вкреплення фортові
Й поставили високий тин.
4. Поляни — Києвого роду,
Щоб бачити Дніпрову вроду,
Осіли Боричів узвіз.
Нарід кричав: „Держати свободу!”
І Кий, поклявшись народу,
Дружинників своїх привіз.
5. Щек сів, де гори — Щековиці.
Хорив, де гори — Хоровиці.
Навколо був густошний ліс,
Ожина й дикі полуниці.
Внизу, де близько до водиці,
Скрізь очерет болотний ріс.

6. В степу жили тоді хозари.
Слов'янів розтинали чвари:
Рід повставав у них на рід.
Чинились всюди всякі кари.
Нестерпні людям були свари,
Став Кий об'єднувати нарід.
7. Осівши на горах Дніпрових,
Кий, Щек й Хорив — усіх військових
Зібрали із степів й борів.
І тут відважні звіролови
Порядки вводить стали нові
Й війська скликати від дворів.
8. Ввели такий порядок скитський:
Дворів, як десять — там десяцький.
І сам нарід таке волів.
На сто дворів — старшина соцький.
П'ятсот дворів — то п'ятисоцький.
А тисяцький — на тьму голів.
9. Коли війна, то били в дзвони.
Від віча ще були закони,
Щоб зброю всі несли в війні,
Худоба, щоб була у згоні,
Дружині споряджались коні
І слухалися удвійні.
10. Для всіх була життєва школа
У войовничих завжди колах.
Від муштри не вхилявсь й один.
Мав кожен побувать в вишколах
На буртах, на валах, довкола
Щоденно по кілька годин.
11. Як облягала Київ туча,
Війна зчинялась неминучा.
Хоть як сусіда був лихий,
То, мов Петлюра ізза Збруча,
На Київських дніпрових кручах
Ізводив Кий двобій тяжкий.

12. Від Кия — Київ стало місто.
Кочовникам всім стало звісно,
Що у Полян порядок свій.
Хозари налягали злісно,
Але відчули Кия дійсно,
Коли програли із ним бій.

В А Р Я Г И

(ВІКІНГИ)

Поема-балада

(1940-45 р.)

ПРОЛОГ

I

- I. Запінилось варязьке море,
Об Скандинавські б'ючись гори,
Об човни, де збивалась рать,
Де непокірних були збори,
Де зупинити міг всі спори,
Лиш грізний отаман-пірат.

2. Пірати — владарі морями,
Морськими мов єули царями.
З пригодами з них кожен знавсь.
Під місяцем і під зорями,
Купці-пірати кораблями
Неслісь, аж шлях по морю славсь.
3. Спускалися над морем хмари.
Відпили в море чудь-помори.
А Новгородське віче й знатъ
Тоді, як підступали варги,
Вели із племенами скарги:
Кому у Краї князем статъ?!
4. Підплівши морем, скандинави,
Що у війні шукали слави:
Князь Рюрик, Трувор й Синеус
Ізнищили нічні застави
І Рюрик берег весь заставив
Дружиною Варяго-Рус.
5. Не лиш одні були нормани.
Із Данії прийшли ще дани.
А фіни з моря дали знатъ.
Поки сварилися слов'яни,
У свято тут якесь весняне
У Новгород вступила рать.

Розділ перший

АСКОЛЬД І ДИР

I

1. Весною, як сповнялись ріки,
Шляхом, що „із Варяг у Греки”
Котився водами Дніпра,
Човнами, що були нелегкі,
Спускалися на низ далекі
Варяги, свій везучи крам.
2. Із Півночі, в весняну пору,
Пливли пірати до Боспору,
Дружинники Варяго-Рус.
Закутавшись в ведмежу шкіру,
Варяги, у подобі звіру,
До Греції тримали курс.
3. Пірати — мандрівні варяги,
Військові — не прості бродяги,
Між ними і Аскольд і Дир,
Купецькі маючи ватаги,
Розвідавши Славуту й саги,
До Київських спустились гір.
4. Славута вниз котився руном.
Богонь над божищем-Перуном
Осяював вночі табір.
Дніпро шалено люто грало.
Ратай, ізривши поле ралом,
Платив Хозарам виру-збір.

5. Аскольд і Дир — вояки смілі,
В військовій справі були вмілі,
Хозарський знищивши ясир,
Засіли в Київськім уділі,
Сусідам удались наділі,
Тримаючи з варяг дозір.
6. Пливли купці, їх торг всіх бавив.
Для продажу і для забави
Везли невільниць і рабинь.
Вставало сонце золотаве,
Сушило росяні отави.
Дніпровая ховалась синь.
7. Коли простилися з лісами,
Вітри завили голосами
З степовою травою-тринь.
Із тирсою по над житами
Загув Дніпро з очеретами
Від люті навісних богинь.
8. На нижньому шляху дороги
Шумів Дніпро, ревли пороги,
Пускались води швидко ввир,
Лизали кам'яні підлоги
І падали із скель в пологи,
Запінившись, мов лютий звір.
9. Обхід вели купці-варяги.
Човни тягли раби-нетяги.
Вночі лякає їх печеніг.
Зливалися у травах саги.
Невільники усі від снаги
Дзвонили ланцюгами ніг.
10. Спустивши Дніпром у море,
Купці-пірати шляхом скорим
До Царгорода донеслись.
Дорогу вказували зорі.
Приїхали усі узборі.
З купцями-греками знеслись.

11. Варяги в шкірах, мов ведмеди.
Латин і грек, хто лиш угледів,
Кричав услід: „Урсус-урсус!”
Всяк скаже, хто ведмедя видів,
Що, певно вже із цих привидів
Пішло і те — Варяго-Рус.
12. Вогні горіли над Босфором.
Палали, мов зірки фосфором,
Церков злоні куполи.
Софія на крутих узгорах
Гімн дзвоном розливала в хорах,
Аж мури на валах гули.
13. Був Царгород в казковім виді.
Варягів і купців від мидів
Пустили до Злотих Воріт.
Рабить, що у серцях розбиті,
Всіх грекам продали при миті
У Кафу і на острів Крит.

Розділ другий

О Л Е Г

II

1. Пливли поз Києва над нами
Купці-пірати знов човнами,
До Понту, в Золотий аж Ріг.
Лиш розлучилися з лісами,
Як тут Олег над містом саме
Спустився, щоб зробить нічліг.
2. Відвівши до Десни дозори,
Олег, облюбовавши гори,
Аскольду й Дири шле привіт,
Сказавши: „В ранню цюю пору
Варяги ідуть до Боспору.
До земляків-купців пливіть!”
3. Аскольд і Дири удвох — без спору
Зібралися на ногу скору,
Не знаючи про вовчий слід.
Виходили з царського двору
На Угорську крутую гору.
Дніпром знесло давно вже лід.
4. За звичаєм, що вівсь іздавні,
Несли дарунки гостям славні,
А терем готовав обід.
Приїхав гість далекий, кровний,
Купецькі спорудивши човни,
Військовий приховав похід.

5. Спустивши із човнів дружину,
Олег тут Ігоря-дитину
Аськольду й Дирові піdnіс.
„Не княжі Ви! — Зі злом їм кинув:
Тут княжому лиш княжитъ сину!”
І наглу смерть списом наніс.
6. Аскольд і Дир, князі з серцями,
Упали зраджені купцями
На землю, скошені, як плід.
Нарід жахнувся над мерцями.
Олег над княжими двірцями
Пред власним злочином поблід.
7. Темніло. Тінь лягла гаями.
Від сонця промінь впав до ями,
Де Дир з Аскольдом, павши, ліг.
Народний гнів вітри полями
Пронесли й зникли за морями,
Де людський біль і сум знеміг.
8. Дніпро від того часу стогне.
З води пливуть вночі тритони
І снутъ на Угорській горі.
Перун грізні громи нагоне.
Реве Дніпро, а місяць тоне
За хмарами — золоторіг.
9. І, скликавши вічеву раду,
Олег під час свого параду,
Щоби нарід не огірчить,
Сказав піdstупину тут тираду,
А потім вийшов за ограду
Й спитав: „Чому нарід мовчить?!”
10. Нарід хитнувсь й повів баладу:
„За надужиту княжку владу
Суд Божий гнів не облегчитъ,
Бо світ не зна зречень прикладу.
Твоє життя в жерців в закладу
І Небо крок твій обличить”.

11. Віддавши дань Перуну й Ладу,
Олег приніс в свою загладу
Багато переможних битв.
Вінець і славу Київ-граду
Олег доніс до Цареграду,
Поставивши на брамі щит.
12. Минули дні тяжкі розбратау.
Олег за смерть князів попрату
Від змія впав поз власний спис.
Аскольда й Дира скорбну втрату
Нарід в серцях несе, як рату,
Як Повість давню Літопис.

ЕПІЛОГ

1. Дружинна Русь — варяг ватага! —
Із Вами був усяк — нетяга.
Прославлені Аскольд і Дир!
Вас Україна знає здавна.
Хорониться могила славна
Серед крутих Дніпрових гір.
2. Багато літ зніс місяць рогом,
І свідком був добра і злого,
Відколи є планетний світ.
Аскольд і Дир в народа свого
(В устах великого й малого)
Живе ідосі з часу того
І буде жити до віку літ.

С В Я Т О С Л А В

(Поема-балада)

(1952 р.)

В С Т У П

Встають конюхи у світання.
Пегас у стайні щось не спить.
Він чує старе посідання
Залишить і буйно хропить.
Гремить під копитами стайнія.
Коня щось лихе норовить.
Іде Святослав у останнє —
Коня свого здоровить.

* * *

Кінь чує вже нині післання.
Похід предвіщає сновид.
Несе Святослав осідлання,
Хоробрий, відважний, на вид.
Сказав Святослав привітання.
Коня під вікно становить.
Дорога хистка дуже дальня,
Та Князь не зріка сановит.

* * *

В Болгар Святослав у снідання.
До Греків вступа у обід.
Цимісхий, Цісар, по преданням,
В страхах від нанесених бід.
В пожарах від ранку до рання
Змагають війська до подіб.
Та всіх не зсікають в вмираннях
Народів, що хочуть свободід.

* * *

Спинився Святослав. У відстані —
Спинились його вояки.
Спинився Цимісхий й у стані
Зустрілись, ніби свояки.

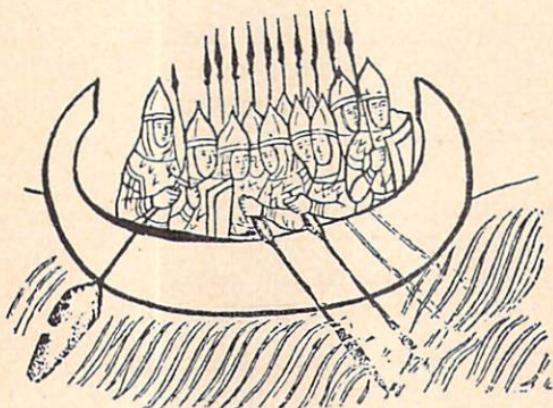
Простий був наш Князь. У віддалі —
Розмова тяглася заки.
На човнах сиділи віддані,
Відважні його козаки.

* * *

Особа Князя не стиральна.
Чуприна і вуса взакид.
Сорочка проста, натуральна,
Суворе лице у запит.

В Цимісія пиха тональна.
Парча, позументи-знаки.
Злочона зброя досконална.
На конях в дружини хаки.

Англія

СВЯТОСЛАВ

Балада

— „Іду на Ви! — Щоб Край відстоять;
Шлю виклик пощербить мечі!” —
У князя візантійська зброя
І панцир на важкім плечі.

— „На виклик жду, для чести бою!
Вже битву нам кричать сичі.
Дружину я веду з собою
На човнах по Дніпру вночі”. —

* * *

— „Ой, Ладо!” — Журить Ольга згоря.
Та Святослав ій: „Мати, чу!...
Поб’ю хозарів в Каспій моря,
А звідти на Дунай лечу”, —

— „Дунаечку, ти мій Дунаю,
Я чую щось недобре сни!
Не вернеш, сину, я сконаю,
Чекаючи, жду восени”. —

* * *

Чи верне Святослав в господу?
Княгиню розтина сумнів.
Княгиня не зсина до сходу,
Як мати, що коха синів.

Стинає Ольга в снах на сходах
І в терем не ступає дні.
Гуляє Святослав в походах
Палають по ночах вогні.

* * *

Князь-лицар — володар народів —
У війнах не ступа саміт.
Дружина з ним тримає згоду,
Широкий звоювавши світ.

Даждь-Біг їм наверта погоду,
А Стрі-Бог склоня наміт.
Дружині Святослав в угоду
Плекає Перуна свій міт.

* * *

Ріс Святослав на скитських конях.
Перун в боях його беріг.
Шлях віщував вночі по зорях,
А місяць вів золоторіг.

Лук й сагайдак завжди в пригоді.
Де смерті буть — годився сміх.
Конину грів сідлом в поході.
Кумису наливав у міх.

* * *

Рознісся клич князя Дунаєм.
Відважний завершивсь похід.
Князь, Києвець лишивши, Краєм
Вертався до Дніпра на схід.
Летіла гайвороння зграя
До кінських у яри копит.
Степ дикий пеленавсь і краявсь
Від княжих й печенізьких битв.

* * *

Трубили печеніги в роги,
Скрізь по степах розжалених.
Топив і пінив Дніпр пороги,
У хвилях вивсь розшалених.
Чайки кигикали, кричали,
Серед степів здичавлених.
Дніпро загув в степах-мочарах,
Серед могил впечатлених.

* * *

Темніли ізомлілі далі,
В степах наших уславлених.
Тут вої Святослава вдалі
Спинилися незламлені.

На скитських на старих могилах
Сичі вночі пугукали.
Підкрадлась печенігів сила
І князя в сні застукала.

* * *

— В бій, Святослав, мерцій по конях...
І не питати в степу доріг!
В біг, скитський кінь, в степу погоня.
Біля порогів печеніг! —

Кінь Святослава серед поля...
Князь луком на сідло наліг.
Але Каган — лихая доля —
Його коня ізбив із ніг.

* * *

Князь меч підняв із криком: „Слава!”
І захищався, ніби тигр.
Ta без коня на Святослава
Каган з ватагою настиг.

Тьма печенігів, ніби лава,
Косила військо завзятих.
Скотилася, ніби булава,
Буй-голова в змаганнях тих.

* * *

Гуляють печеніги в гаї.
Синіють над Дніпром вогні.
Ватагу Хан-Каган вітає,
Частує за бої трудні.

Каган в день перемоги в стані
Кружляє келихом в обхід.
Скували печеніги зрані
Княж-череп в золотий обвід.

* * *

Впав Святослав в двобій останній.
Вслід простір голубий поблід.
Легенда про похід титанів
По світу рознеслася вслід.

Дружина над Дніпром в риданні
Княж похід освятила в міт.
Лишився Святослав в преданні
Відважний, бойовий, мов скит.

* * *

Славута у степу безкрайм,
Могутній мов Титан зітхнув.
Безсмертя Святославу грають
Всі Музи, що Дніпро надхнув.

Пороги Святослава знають
Давно вже не одну весну.
Тнуть хвилі і вітри стинають,
Дорожнім не дають заснуть.

РОЗДІЛ III

ЛЬОРД БАЙРОН

МАЗЕПА

1818 р.

(В перекладі Дмитра Загула)

(Уривок)

I

В жахливий день біля Полтави
Від шведів щастя утекло.
Кругом порубане, кріаве,
Все військо Карлове лягло.
Військова міць, воєнна слава,
Така ж, як ми її раби, —
Майнула до царя лукава,
І врятувався мур Москви...

II

Такий від долі жребій впав, —
І Карло день і ніч втікав
Через поля, річки, діброви.
В чужих і власних краплях крові.
За нього ж тисячі лягло,
А й слова скарги не було...

IV

.....
„О, я прокляв, — сказав Мазепа, —
Ту школу, де я вчивсь їзди”. —
— „Чому ж це так, старий гетьмане?
Чей добра школа то була?” —
— „На жаль, це повість не мала”...
.....

— „А я б усе таки бажав, —
Відрік король, — щоб Ти сказав
Свою історію, а чей” —

— „Для цього я вернусь назад.
Мені двадцятий рік минав...
Ще Казимір королював,
Ян Казимір... Шість років я
Був пажем в того короля.
Це був король! Учений сам —
Він зовсім був не пара Вам,
Бо не збирався воювати,
Щоб набувати чужих країн,
А потім знов їх utracati”...

.....

„Були йому турботи й там!
Він муз любив і гарних дам.
Дошикулять іноді й вони,
Не менш від лютої війни.
Як книжку, жінку він міняв
І впоряджав бенкет на славу,
Що дивував усю Варшаву”...

V

„Красунь юнак я був тоді...
Тепер, коли вже сімдесятій
Мені минув, не гріх сказати,
Що в дні юнацтва золоті,
Бувало кожного вельможу,
З мужів, чи хлопців, переможу”....

.....

„Ta далі вже. Терези стан —
Він наче тут передімною,
Біжить до мене під каштан”...

VI

„Ми бачились... Ми зустрічались...
А я дивився — і зітхав. —
Вона й слівцем не обізвалась,
Та відповідь її я мав”. —

.....

VII

„Свою поему мук і втіх.
Безглуздям Ви назвали б їх!
На трон родитись — не для всіх,
Щоб стати вище від природи,
Перемогти себе й народи!”

.....

VIII

„І нас обох одної ночі
Схопила зграя шпигунів...
Від гніву граф оскаженів”...

.....

IX

— „Коня сюди!” — Коня ввели...
Це справді був шляхетний кінь —
На Україні виріс він”...

.....

„Дарма! Годованця степів
Ввели спіtnілого до мене.
Мене десяток гайдуків
Йому до спини прикрутили
Тугим ременем — і пустили”...

.....

ВІКТОР ГЮГО

М А З Е П А

1828 р.

(В перекладі М. Рудницького)

(Уривок)

Коли Мазепа з ревом і у слізах лютих
Відчув, що тіло все, від рук до ніг, у путах...

.....

Нежданно знявся крик: — і ось нараз без
стриму,
Людина й кінь летять у далечінь незриму
Крізь вибалки пісків...

.....

МАЗЕПА

Баляда

1945-46 р.

КОЗАК

I

В степу козак, в крівавих ранах,
На Запоріжжя біг конем.
Від пана утікав тирана.
Наш Край палав тоді вогнем.

Палав із вечора дорана,
Вніч було видно, ніби днем.
Земля зчорніла, мов з'орана.
В пожарах все згоріло з пнем.

Палала Вкраїна шалено,
Та не корилася панам.
В огні, до тла уся спалена,
Крівавилась терпким вином.

Далась взнаки лиха пора нам.
Козак поранений стогнав.
Одним лиш крукам та воронам
Степ вільну пісню затинав.

Москва з Польщею у незгоді
На Україну йшла в постій.
То ж мій козак, щоб жити в свободі,
Втікав у степ вночі пустий.

Козацький кінь в лихому ході
Ніс козака багато миль
І раптом впав, козак насподі,
І смерті буть за кілька хвиль.

Де мурава густа й отава,
Де вільно виростати їй,
Вмирав козак в високих травах.
Життя скорив недолі злій.

Козацька тирса, як та лава,
Хилилася до його вій.
Козак не знав, що його слава
Зросте у силі волевій.

Козак вмирав в глухій долині.
Ніхто не чув предсмертних слів.
Одна лиш пташка на калині
Над ним вела журливий спів.

При цій лихій в степу годині,
Мертвілий вже багато днів
Лежав з конем під небом синім,
Води не пив і зголоднів.

В біг запоріжці гнали коні.
Вмираючий з лиця німів,
З життям прощавсь й в смертельнім стоні,
Життя плекав і безумів.

Спинілись коні в перегоні,
Де воронець в степу розцвів,
І юнака, що впав в розгоні,
Один козак в життя привів.

Розбуркали козака вповні
І стерли рани від крові
Три запоріжці, йшовши в ловні,
Й козак прокинувсь на траві.

Багато був він в сні притомнім,
Вітав в просторі коловім,
Де сила зір у небі повнім
В його роїлась голові.

Козак у смерти був в полоні,
Там де істоти зичливі,
Німі й безгласні у персоні,
Згубили сили речеві.

І там з вітрами у циклоні
Пірнув в планети світові
Й скотився зіркою на лоні
Вночі в простори степові.

Прокинувшись, козак не скоро
З похідними устав до ніг.
Його звели, всадили з горем
І затрубили знов у ріг.

В степному дикому просторі,
Татарин де ступав в порі,
Козак відважний по натурі
Понісся, не спітив доріг.

Кінь, віднятий колись в татарів,
Коли козак степи стеріг,
Здичілий в степовій отарі,
В негоді козака беріг.

Татарський кінь не раз в опарі
Кидався вскачі через рів.
Убрід із козаком упарі
Не раз Дніпро він перебрів.

ІІ

На Запоріжжі в церкві збори.
Навколо козаків спритних,
Що вразі принеслися з хорим,
Тут раптом весь майдан притих.

Піднесли хоругви табори.
Козак вклонивсь до чатових.
Кошовий дав йому убори
І кілька на розплід злотих.

Звилися ввир церковні хори.
Козацький піп в речитатив
Читав молитву й спів готорив,
А потім козака вгостиив

Горілкою й дав ім'я вторе,
Мазепою же охрестив.
Сам Біг життя нове сотворе.
Піп козакові гріх простив.

Ударився Дніпро об гори
І хвилі почали густи.
Мазепа з кошовим у море
Пустився на човнах пливти.

Здрігнулися в Криму татари.
В степу і слід від них простиg.
Йшли запоріжці до Скутари,
Їх в море Отаман пустив,

Злякались турки й яничари
Й почали паруси п'ясти.
Зіпнулись хвилі й засичали
І стали бусурмен трясти.

Втікали турки у причали
Й кидали у ясир взятих.
В галерах бранці закричали
До визволенців до святих.

Загув Дніпро в предвічнім стоні,
Завив, заплакав, заревів.
Заграли хвилі в семитоні
Пісні, що їх козак повів.

Запіли хвилі у затоні
Пісні, що склалися в умі,
Пісні, що чули від Плутоній,
Пісні, що слалися самі.

III

Турецькі дорогі убори
І шабля для ідей святих
Мазепу прихилили скоро
До Дорошенка до чатих.

Відважний у часи відпори,
В час наглих диких орд степних,
Мазепа становився пораз
Знахідним у часах скрутних.

В степному дикому просторі,
За Бугом, мов орел-степник,
Серед могил, свідків історій,
Мазепа з Дорошенком зник.

Мазепа знову в Дикім Полі,
Як Дорошенковий спільник,
Листи склада в татарськім колі,
Щоб працював в степу рільник.

Скаяв козак у Крим з завданням
Від Дорошенка при зірках.
Була глуха дорога дальня,
Остерігавсь козак зрідка.

Підбився кінь його в світання.
Козак спинився в байраках.
Заснув під тернами в снідання.
Сирко настиг його в кроках.

Козак моливсь, просив братання.
Але лихий його спіткав
І москалям віддав в скитання,
Хотьби цим милість ізискав?!

З ним приязна прийшла в заслання
Сліпа Фортуна в мить, швидка.
Не відступаючи в зізнаннях,
Сказала, що прийшла в свідках.

Козак діставсь Москві у здобич
В час чатувань в степу нічних.
Так вмер би лицар без жалоби,
Без привітань в Краю бучних.

Без привітань і без шаноби,
Десь на засланнях марудних,
В далекій чужині пригноб би,
В смертельних застінках нудних.

Мазепу морок ізборов би
В снігах чужини нелюдних.
Умер би лицар й знесли гроб би
Без пальб гарматних салютних.

Без пальби не почув Дніпро би,
Пташок би не спітав льотних:
„Де дівся лицар, що в діброяві,
Колись приходив щовесни?!”

Умер би лицар десь без слов би,
Не знаючи ідей зрадних.
Заснув в заметах мертвим сном би,
Думок надхненник провідних.

Похоронили б без подоби.
В глухе б безлюддя звіз візник.
Ніхто б не склав на гріб оздоби,
Ніхто б не знав козак де зник?!

Мазепа схнув в Москві, мов лович
І серцем скляв від дум сумних.
Та Гетьман, зичний Самойлович,
Від мурів відвернув страшних.

Фортуна з ним ходила побіч
Із міркувань якихсь зичних
Й зробила козакові поміч,
Зайшовши до дверей бічних.

Мазепа був у тиску сноби
Під час річей Москви судних.
Гірка слізоза стекла від зноби
З синіх очей його сумних.

Мазепа в смуті захолов би,
Без пасторських річей страдних,
Коли б Фортуна серця — злоби
Не відвернула від вратних.

Фортуна на шляху широкім.
Ловіть її, ловіть, ловіть...
Вона лиш раз за кілька років
Навколо нас проходить мить.

Давно, сліпа, віки йде спокін,
Щоб поруч лише походить.
Обернеться, ізробить поклін
І знову піде десь блудить.

